

**OPIKELIJOIDEN PÄIHTEIDEN
KÄYTTÖÖN PUUTTUMISEN
TOIMINTAMALLI**

Sisältö

1. JOHDANTO	3
2. ENNALTAEHKÄISY	3
3. OPISKELIJAN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖÖN PUUTTUMINEN JA PUHEEKSIOTTO	4
4. HUUMAUSAINOIDEN KÄYTTÖÄ KOSKEVA TODISTUSPYYNTÖ.....	5
5. HOITONOHJAUS.....	7
6. OPPILAITOKSEN PÄIHDETYÖTÄ OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ (LIITE).....	8

1. JOHDANTO

Opetushallituksen määräyksen (OPH-4609-2022) mukaan koulutuksen järjestäjän tulee laatia opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opiskeluhoitosuunnitelma, joka sisältää kirjalliset toimintaohjeet tupakoinnin, nuuskaamisen sekä päihteiden käytön ennaltaehkäisemiseksi, päihdeongelmiin puuttumiseksi ja päihdeongelman hoitoon ohjausta varten. Toimintaohjeissa tulee olla tarkennukset muun muassa siitä, miten ja millä edellytyksillä opiskelijan toimintakykyisyyttä selvittävä huumausainetestaus järjestetään opintoihin liittyvien käytännön tehtävien tai koulutusopimuksen yhteydessä, sekä miten ja milloin opiskelija esittää huumausainetestin perusteella laadittuun selvitykseen perustuvan todistuksen koulutuksen järjestäjälle. Toimintaohjeet on laadittava yhdessä opiskeluterveydenhuollon kanssa.

Jokaisella opiskelijalla on oikeus turvalliseen ja terveelliseen oppimisympäristöön (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 80 §). Järjestyssäännöt velvoittavat opiskelijoita noudattamaan oppilaitoksen järjestyssääntöjä, jotka kieltävät päihtyneenä esiintymisen tai päihteiden käytön oppilaitoksessa, oppilaitoksen järjestämissä tilaisuuksissa, opintomatkoilla, työpaikalla tapahtuvassa opiskelussa ja asuntolassa.

Jokaisen oppilaitoksessa työskentelevän on osattava ja uskallettava ottaa puheeksi opiskelijan päihteiden käyttö ja jokaisen opiskelijan on tiedettävä, että päihteiden käyttö on kiellettyä oppilaitoksessa. Opiskelijan on ilmoitettava oppilaitoksessa havaitsemastaan päihteiden käytöstä jollekin oppilaitoksen työntekijälle

Tupakkalain mukaan oppilaitoksessa ei saa tupakoida sisä- tai ulkotiloissa ja tupakointi on kielletty myös oppilaitoksen ajoneuvoissa, oppilaitoksen työmailla ja työssäoppimisessa sekä oppilaitoksen järjestämissä tilaisuuksissa. Savuttomuus koskee kaikkia tupakkatuotteita esim. tupakka, sikarit, sähkötupakka, nuuska ja piippu. Jokainen oppilaitoksen työntekijä on velvollinen puuttumaan tupakointiin oppilaitoksen alueella.

Tällä toimintaohjeella kuvataan peruseriaatteet vastuuhenkilöineen opiskelijoiden päihteiden käyttöön puuttumiseen liittyvissä tilanteissa. Ohjetta täydentää henkilöstön intrasta löytyvä prosessikuvaus opiskelijan päihteiden käyttöön puuttumisesta.

2. ENNALTAEHKÄISY

WinNovassa seurataan opiskelijoiden kokonaisvaltaista hyvinvointia joka toinen vuosi tehtävien kouluterveyskyselyjen ja vuosittain opiskelijapalautekyselyjen avulla. Päihteiden käytön varhainen tunnistaminen ja tuen tarjoaminen toteutetaan yhteistyössä opiskeluhoollon toimijoiden kanssa. Opetus- ja ohjaushenkilöstö sekä opiskeluhoolto tekee yhteistyötä kotien kanssa. Ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan osana oppilaitoksen hyvinvointityötä. Ehkäisevä päihdetyötä suunnitellaan pitkäjänteisesti ja toteutus liitetään osaksi yhteisöllisen opiskeluhoollon Osallisuuden vuosikelloa.

Opiskeluterveydenhoitajat kysyvät opiskelijoilta terveystarkastuksen yhteydessä päihteiden käytöstä sekä kannustavat ja motivoivat opiskelijoita aktiivisesti päihteettömyyteen. Tarvittaessa puututaan opiskelijan päihteiden käyttöön ja ohjataan hoitoon mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Päihteiden käytön ennaltaehkäisy, tunnistaminen ja varhainen puuttuminen kuuluvat koko henkilökunnan vastuulle. Päihteidenkäyttö ja niiden vaikutukset otetaan puheeksi arkisissa tilanteissa opiskelijoiden kanssa. Toimipaikoissa järjestetään päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn liittyviä teemoja ja tapahtumia. Yhteistyötä tehdään myös toimipaikkojen opiskelijakunnan ja opiskeluhuoltoryhmän kanssa.

Ammatillisiin perustutkinto-opintoihin sisältyy yhteinen tutkinnon osan osa-alue Työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitäminen. Siinä käsitellään hyvinvointiin liittyviä teemoja.

Opiskeluhuoltoryhmä suunnittelee ennaltaehkäisevää päihdetyötä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Tärkeä osa ennaltaehkäisevää työtä on seurata päihteisiin ja päihteiden käyttöön liittyviä asenteita esimerkiksi kouluterveystutkimusten tulosten avulla.

3. OPISKELIJAN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖÖN PUUTTUMINEN JA PUHEEKSIOTTO

Jokaisen oppilaitoksen työntekijän tulee puuttua, jos epäilee opiskelijan olevan päihtyneenä. Puuttuminen tarkoittaa ilmoitusta joko vastuuopettajalle/koulutuspäällikölle tai opiskeluhuollon työntekijälle. Ilmoituksen saanut työntekijä hoitaa asiaa eteenpäin.

Jos opettaja epäilee opiskelijan olevan päihteiden vaikutuksen alainen, on asia aina otettava puheeksi. Opiskelijalta pitää kysyä suoraan hänen päihteiden käytöstään ja perustella, miksi epäilee opiskelijan käyttävän päihteitä. Tilanteen selvittämisessä on hyvä olla mukana kaksi oppilaitoksen henkilökuntaan kuuluvaa henkilöä. Havainnon tekijä pyytää tilanteeseen mukaan toisen työntekijän. Opiskelija on ohjattava ja saatettava opiskeluterveydenhoitajan vastaanotolle. Mikäli kyseessä on epäily päihteiden käytöstä, havainnon tehnyt henkilö täyttää yhdessä toisen henkilön kanssa Päihtymistilan arviointilomakkeen terveydenhoitajakäyntiä varten. Opettaja vastaa opetuksensa osalta, että päihtyneessä tilassa oleva opiskelija ei osallistu opetukseen ja vaaranna oppimisympäristön turvallisuutta.

Jos opiskelija haluaa osoittaa olevansa, ettei ole päihteiden vaikutuksen alaisena, hän voi todistaa sen alkoholin osalta puhaltamalla alkometriin opiskeluterveydenhoitajan vastaanotolla. Opiskelijaa ei voi kuitenkaan velvoittaa puhaltamaan alkometriin. Mahdollisesta alkometriin puhaltamisesta ja sen tuloksesta ilmoitetaan koulutuspäällikölle. Mikäli alkometriä ei ole käytettävissä, saatetaan opiskelija terveyskeskukseen.

Kun kyseessä on alaikäinen opiskelija, huoltajaan tulee ottaa heti akuuttitilanteessa yhteys. Huoltajien kanssa sovitaan jatkotoimista. Jos huoltajiin ei saada heti yhteyttä, pitää yhteydenotto tehdä myöhemmin. Päihtyneen opiskelijan turvallisuudesta tulee huolehtia koulumatkan osalta.

Päihtyneenä oleva opiskelija määrätään poistumaan jäljellä olevan työpäivän ajaksi oppilaitoksesta työturvallisuussyistä. Jos opiskelija on niin sekavassa tilassa, että häntä ei voi päästää yksin kotiin, tulee hänet toimittaa päivystykseen/ poliisin huostaan. Näistä toimenpiteistä pitää olla alaikäisen huoltajaan yhteydessä. Opiskelijalle ilmoitetaan, että asian käsittelyä jatketaan seuraavana päivänä. Alle 18-vuotiaan kohdalla otetaan yhteyttä lastensuojeluun, jos opiskelija on oppilaitoksessa päihtyneenä. Tapahtumasta tehdään myös läheltä piti -tilanneilmoitus oppilaitoksen työsuojeluun.

Akuuttitilanteen jälkeen opiskeluterveydenhoitaja kutsuu koolle tarvittavan verkoston opiskelijan tilanteen ja mahdollisen hoitoonohjauksen tarpeen selvittämiseksi. Hoitoonohjaus tapahtuu opiskeluterveydenhuollon kautta.

4. HUUMAUSAINOIDEN KÄYTTÖÄ KOSKEVA TODISTUSPYYNTÖ

Huumausainetestaukseen lähettämiseen liittyvät **säännökset koskevat kaikkia tutkintoja** opintoihin liittyvien käytännön työtehtävien tai työpaikalla järjestettävän koulutuksen yhteydessä tai tilanteessa, jolloin opiskelijalla epäillään olevan riippuvuus huumeista. Opiskelijoiden huumausainetestauksen tavoitteena on ennaltaehkäistä huumausainoiden käytöstä aiheutuvia haittoja koulutuksen aikana ja työelämässä, estää huumeiden käytöstä aiheutuvat vaaratilanteet sekä minimoida päihteiden käyttöä. Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain mukaisten edellytysten (531/2017, 84 §) täytyy täytyä, ennen kuin koulutuksen järjestäjä voi velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestausta koskevan todistuksen.

Laissa säädetyt huumausainetestauksen edellytykset eivät aina täyty teoreettisen luokkaopetuksen tilanteissa (poikkeuksena SORA-alat). Jos edellytykset huumausainetestaukseen velvoittamiseen eivät täyty ja opiskelija osallistuu teoreettiseen luokkaopetukseen huumausainoiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena ja vaikeuttaa opetusta häiritsevällä toiminnallaan, koulutuksen järjestäjä voi kuitenkin toimia muiden järjestys- ja kurinpitosäännösten mukaisesti. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on huolehtia opiskeluympäristön turvallisuudesta ja tarvittaessa kurinpitosäännösten nojalla esimerkiksi määrätä opiskelijan poistumaan luokahuoneesta tai muusta tilasta (85 §, 87 §). Tilanteessa tarvitaan opiskeluhuollon toimenpiteitä ja alaikäisen kohdalla yhteyden ottoa huoltajiin. On syytä pitää mielessä säädösten (94 §) edellyttämät opiskelijan velvollisuudet, joiden mukaan opiskelijan on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti.

Opiskelija tulee ohjata huumausainetesteihin kirjallisella pyynnöllä. Oppilaitos voi lakiin ammatillisesta koulutuksesta (L531/2017, §84) perustuen velvoittaa opiskelijan esittämään huumausainetestistä koskevan todistuksen, jos on perusteltua aihetta epäillä, että opiskelija on huumausainoiden vaikutuksen alaisena koulutukseen kuuluvissa käytännön tehtävissä oppilaitoksessa, työpaikalla tai muussa oppimisympäristössä tai että opiskelijalla on riippuvuus huumeista; **ja**

- testaaminen on välttämätöntä opiskelijan toimintakyvyn selvittämiseksi; **ja**
- opiskelija toimii tehtävissä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, harkinta- tai reagointikykyä; **ja**
- huumeiden vaikutuksen alaisena tai huumeista riippuvaisena toimiminen ko. tehtävässä

- 1) vakavasti vaarantaa opiskelijan itsensä tai toisen henkeä tai terveyttä;
- 2) vakavasti vaarantaa liikenteen turvallisuutta;
- 3) vakavasti vaarantaa salassapitosäännösin suojattujen tietojen suojaa tai eheyttä; **tai**
- 4) merkittävästi lisää koulutuksen järjestäjän, 70 §:ssä tarkoitetun työnantajan tai 71 §:ssä tarkoitetun koulutusopimustyöpaikan tarjoajan hallussa olevien huumausainelain (373/2008) 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettujen aineiden laittoman kaupan ja leviämisen riskiä.

Perusteltu epäily voi perustua esim. opettajan tai työpaikkaohjaajan havaintoihin opiskelijan käyttäytymisestä tai muilta saatuun palautteeseen, jota voidaan pitää luotettavana.

Henki tai terveys voi vaarantua esim. opinnoissa, joissa opiskelija käyttää vaarallisia koneita, laitteita tai työkaluja tai vastaa esim. lääkkeiden annostelusta tai potilaiden hoidosta. Liikenteen turvallisuus voi vaarantua, jos opiskelija opintoihin liittyen ohjaa kulkuneuvoa. Liikenteen turvallisuus kattaa myös mm. merenkulkualan turvallisuuden. Salassapitosäännöksiin suojattujen tietojen suoja ja eheys voi vaarantua esim. potilastietojen tai pankkitilitietojen osalta. Säännös vastaa yksityisyyden suojasta työelämässä annetun lain vastaavia säännöksiä.

Huumeiden käyttöä koskevat epäilyt tulee esittää koulutuspäällikölle, joka sopii jatkotoimista tarvittavien opiskeluhuollon toimijoiden kanssa. Koulutuspäällikkö tekee päätöksen huumausaineiden käyttöä koskevan todistuksen pyytämistä. Työpaikalla tapahtuvan opimisen aikana esille tulevat päihteiden käyttöä koskevat epäilyt ilmoitetaan ohjaavalle opettajalle, joka vie asian tiedoksi koulutuspäällikölle ja vastuupettajalle.

Koulutuspäällikön allekirjoittama huumausaineiden käyttöä koskeva todistuspyyntö annetaan opiskelijalle ja hänet saatetaan terveydenhoitajan vastaanotolle. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus ilmoittaa alaikäisen opiskelijan huoltajalle huumausainetestiä koskevan todistuksen vaatimisesta, eikä opiskelija voi kieltää ilmoitusta. Kurinpitojaokselle tulee lähettää kopio kirjallisesta pyynnöstä. Oppilaitos vastaa testauksesta aiheutuvista kustannuksista.

Huumausainetestiin perehtynyt opiskeluterveydenhoitaja tekee lähetteen huumausainetestiin kirjallisen pyynnön perusteella. Tutkimuslähetteen antajan on potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain mukaisesti annettava testattavalle selvitys huumausainetestin tarkoituksesta ja sisällöstä. Opiskelijalle tulee kertoa, että hänellä on oltava mukanaan kuvallinen henkilöllisyystodistus laboratorioon mennessään. Jos opiskelijalla ei ole kuvallista henkilökorttia voi henkilöllisyyden todistaa, mukaan lähtevä henkilö, ei kuitenkaan lähiomainen. Opiskelijan pitää myös pyytää laboratoriokäynnistä käyntitodistus ja toimittaa se koulutuspäällikölle samana päivänä, kun kirjallinen pyyntö huumausainetestaukseen on hänelle annettu tai seuraavana arkipäivänä klo12.00 mennessä.

Huumausainetesti tulee tehdä viipymättä kirjallisen pyynnön esittämisen jälkeen joko samana päivänä tai seuraavan päivän aamupäivän aikana. Mikäli opiskelija ei ole todistettavasti käynyt määräaikaan mennessä huumausainetestissä, hänelle annetaan kirjallinen varoitus.

Huumausainetestin analysointiin pitää varata aikaa kaksi viikkoa. Analysoitu testitulokset lähetetään laboratoriosta läheteessä nimetyille henkilöille opiskeluterveydenhuoltoon. Huumausainetestaukseen perehtynyt lääkäri tulkitsee testin ja antaa kirjallisen todistuksen testituloksesta opiskelijalle, joka toimittaa sen todistuspyynnön tehneelle koulutuspäällikölle nähtäväksi sovittuun päivämäärän mennessä.

Huumausaineiden käyttöä koskevaan todistukseen sisältyy selvitys siitä, onko opiskelija käyttänyt huumausaineita muihin kuin lääkinnällisiin tarkoituksiin siten, että hänen toimintakykynsä on heikentynyt. Opiskelijalle voidaan antaa kirjallinen varoitus, jos hän ei esitä todistusta sovittuun ajankohtaan mennessä (L531/ 2017, §85). Koulutuspäällikkö antaa opiskelijalle uuden ajankohdan mihin mennessä opiskelijan pitää pyydetty todistus toimittaa.

Koulutuspäällikön tekee päätöksen uudesta päivämäärästä, johon mennessä opiskelija toimittaa hänelle huumausaineiden käyttöä koskeva todistuksen, ja dokumentoida kirjallinen varoitus opintohallintojärjestelmään. Jos opiskelija ei toimita pyydettyä todistusta uudelleen annettuun ajankohtaan mennessä, hänet voidaan erottaa määräajaksi oppilaitoksesta. Koulutuspäällikkö tekee tällöin esityksen määräaikaisesta erottamisesta kurinpitojaokselle prosessin mukaisesti.

5. HOITONOHJAUS

Päihdeongelmainen opiskelija voi hoitoon sitoutumalla säilyttää opiskeluoikeutensa. Opiskelija, jolla on päihdeongelma, ohjataan hoitoon sekä määritellään mahdollisten tuki- ja muiden toimenpiteiden tarve. Opiskelijan tulee allekirjoittaa hoitonohtauslomake, jos päihdeongelma edellyttää opiskeluterveydenhuollon asiantuntijoiden mielestä hoitoa. Hoitonohtausjauksella tarkoitetaan opiskelijan ohjaamista opiskeluhuollon ulkopuoliseen päihdehoidon palveluihin. Yhteyshenkilönä on opiskeluterveydenhoitaja, jolla on oikeus saada tietoa opiskelijan hoitoon sitoutumisesta. Terveystenhoitajan velvollisuus on ilmoittaa siitä alan koulutuspäällikölle.

Mikäli opiskelijan päihdeongelma edellyttää hoitoa ja opiskelija kieltäytyy hänelle suunnitellusta hoitonohtausjauksesta, voidaan hänet erottaa määräajaksi oppilaitoksesta. Määräaikaisen erottamisen, opintojen keskeytyksen tai sairausloman päättyessä opiskelijan tulee osoittaa olevansa päihtetön hoitonohtaussovimuksen mukaisesti.

Hoitonohtausjauksen yhteydessä pitää arvioida opintojen etenemisen mahdollisuus. Koulutuspäällikkö tekee päätöksen opiskelun jatkumisesta tai väliaikaisesta keskeyttämisestä hoitonohtausjauksen yhteydessä.

6. OPPILAITOKSEN PÄIHDETYÖTÄ OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ (LIITE)

Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017

Koulutuksen järjestäjä on velvollinen turvaamaan opiskelijan oikeuden turvalliseen opiskeluympäristöön. Tavoitteena on turvata kaikkien kouluyhteisön jäsenten oikeus ympäristöön, jossa ei esiinny päihteiden tarjontaa tai päihteiden vaikutuksen alaisena toimivia. Laissa ammatillisesta koulutuksesta säädetään myös opiskelijan huumausainetestauksesta. SORA-säädöksiä tulkintaa tarkennetaan oppaassa SORA-säädösten ja määräysten toimeenpano ammattikoulutuksessa <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/opas/5782990/tekstikappale/5902531> ja Sorolainsäädännön toimeenpano terveydenhuollossa, ratkaisuja opiskeluun soveltumattomuuteen, STM 2015:2.

Lastensuojelulaki (417/2007)

Lastensuojelulaissa lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä, nuorella 18–20-vuotiasta. Lastensuojelulain kantavana ajatuksena on lapsen edun periaate. Sosiaaliviranomaiset ovat velvollisia ryhtymään viipymättä toimenpiteisiin, jos lapsen kasvuolot vaarantuvat tai ne eivät turvaa lapsen tai nuoren tervettä kehitystä tai terveyttä. Säännökset edellyttävät toimenpiteitä myös siinä tapauksessa, jos lapsi tai nuori omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveytensä tai kehityksensä. Ilmoitusvelvollisuus on koko koulun henkilökunnalla salassapitosäännösten estämättä.

Tupakkalaki (549/2016)

Tupakkalain mukaan tupakkatuotteiden mainonta ja epäsuora mainonta on kielletty. Tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä ei saa myydä eikä muutoin luovuttaa alle 18-vuotiaille henkilöille. Alle 18-vuotias ei saa pitää hallussaan tupakkatuotetta tai nikotiininestettä. Tupakointi, tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja tupakkajäljitelmiä käyttäminen ja käsittely ei ole sallittua oppilaitoksen alueella, oppilaitoksen järjestämissä tilaisuuksissa ja työpaikalla järjestetyssä koulutuksessa. Tupakoida ei saa, eikä savutonta tupakkatuotetta saa käyttää ammatillista koulutusta antavien oppilaitosten sisä- ja ulkotiloissa. Oppilaitoksen henkilöstöllä ja johdolla on valvonta ja puuttumisvelvoite.

Alkoholilaki (1102/2017)

Alkoholilaki kieltää alaikäisen alkoholin käytön. Tämä tarkoittaa sitä, ettei alle 18-vuotiaat saa pitää hallussaan mitään alkoholijuomaa, heille ei saa anniskella eikä myydä alkoholia. Alle 18-vuotiaalle alkoholin välittäminen tai myyminen on rangaistava teko, josta seuraa sakkorangaistus tai vankeutta. Lisäksi henkilö, joka on 20 vuotta nuorempi, ei saa pitää hallussa väkevää alkoholijuomaa.

Huumausainelaki (373/2008)

Huumausainelaki sisältää yleiskiellon, jonka mukaan huumausaineen tuotanto, valmistus, maahan tuonti, maastavienti, jakelu ja kauppa, hallussapito ja käyttö on kielletty muihin kuin lääkinnällisiin, tieteellisiin taikka huumausainerikosten ehkäisemistä tai tutkintaa edistäviin tarkoituksiin.

Päihdehuoltolaki (41/1986)

Päihdehuoltolaki velvoittaa päihdehuollon alalla toimivat viranomaiset ja yhteisöt olemaan yhteistyössä. Säännös on erityissäännös, ja se velvoittaa tekemään yhteistyötä päihteiden vähentämiseksi ja siitä aiheutuvien haittojen ehkäisemiseksi.